

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 29. března 2022 ve věci č. 7613/18 a 12222/18 – *Vool a Toomik proti Estonsku*

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně dospěl k závěru, že ve vztahu k oběma stěžovatelům došlo k porušení zákazu diskriminace (článek 14 Úmluvy) ve spojení s právem na respektování rodinného života (článek 8 Úmluvy), když jim v době vazby nebylo dovoleno využít dlouhodobých intimních návštěv, zatímco odsouzené osoby takové právo měly.

I. Skutkové okolnosti

První stěžovatel byl umístěn do vazby na jaře 2014. Byl obviněn z vydírání a z členství ve zločinecké organizaci. Primárním důvodem jeho předběžného zadržení byla potřeba zabránit mu v páchání dalších trestných činů, včetně trestných činů proti výkonu spravedlnosti. Vzhledem k povaze trestných činů, z nichž byl obviněn, a vzhledem k tomu, že bylo prokázáno, že daná zločinecká organizace podporovala nejbližší příbuzné svých členů, existovalo podle vnitrostátních soudů vysoké riziko, že stěžovatel ohrozí průběh trestního řízení. Byl odsouzen na podzim 2016.

Druhý stěžovatel byl umístěn do vazby v zimě 2011 a byl obviněn z nezákonného nakládání s omamnými látkami. V minulosti byl několikrát odsouzen. Vnitrostátní soudy považovaly vazbu za nezbytnou, aby mu zabránily v útěku a v páchání dalších trestných činů souvisejících s drogami. Riziko, že by druhý stěžovatel ohrozil trestní řízení ovlivňováním svědků, bylo zmíněno pouze v souvislosti s dalšími omezeními styku a komunikace uloženými státním zastupitelstvím a zrušenými rozhodnutími soudu v srpnu 2012 a prosinci 2013. Byl odsouzen na jaře 2013.

Oběma stěžovatelům byly v souladu s ustanovením § 94 odst. 5 zákona o výkonu trestu odněti svobody po dobu vazby odepřeny dlouhodobé intimní návštěvy. Postupně však státní zastupitelství stěžovatelům umožnilo komunikovat s rodinami například prostřednictvím dopisů, balíčků i telefonátů a také přijímat krátkodobé návštěvy. Tyto možnosti však stěžovatelé nepovažovali za přiměřenou náhradu za dlouhodobé návštěvy. Ve vztahu k oběma stěžovatelům při soudním přezkumu vnitrostátní soudy dospěly k závěru, že opatření představovala přiměřený zásah do práva na rodinný život.

II. Rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali porušení svých práv zaručených v článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy, neboť jim platná vnitrostátní úprava znemožňovala dlouhodobé návštěvy jejich partnerek žijících s nimi ve společné domácnosti, a to na rozdíl od odsouzených, kterým byly takové návštěvy povoleny.

Soud připomněl, že článek 14 Úmluvy chrání osoby v podobných situacích před tím, aby s nimi bylo bez náležitého důvodu zacházeno rozdílně. Pro využití článku 14 Úmluvy stačí, aby skutkové okolnosti případu spadaly do působnosti jiného hmotněprávního ustanovení Úmluvy nebo jejích protokolů (srov. *Costel Gaciu proti Rumunsku*, č. 39633/10, rozsudek ze dne 23. června 2015, § 47).

Soud dále poznamenal, že obecné zásady týkající se použitelnosti článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy a otázky vazebních vězňů, kteří mají "jiné postavení" ve smyslu článku 14 a jsou v analogickém postavení jako odsouzení vězni, pokud jde o možnost rodinných návštěv, byly obsáhle vyloženy ve věcech *Chaldeyev proti Rusku* (č. 33172/16, rozsudek ze dne 28. května 2019, § 70–72), *Costel Gaciu proti Rumunsku* (cit. výše, § 49–50 a 52–55) a *Varnas proti Litvě* (č. 42615/06, rozsudek ze dne 9. července 2013, § 108–114).

Soud rovněž poukázal na to, že v současnosti více než polovina členských států Úmluvy umožňuje vězňům intimní návštěvy. Třebaže Soud označil tento pokrok za chvályhodný, zatím Úmluvu neinterpretovat tak, aby uložil členským státům povinnost povolovat takové návštěvy. Jedná se tedy o oblast, kde členským státům patří široký prostor pro uvážení, a to s ohledem na potřeby a možnosti společnosti a jednotlivců (srov. *Costel Gaciu proti Rumunsku*, cit. výše, § 50; a *Dickson proti Spojenému království*, č. 44362/04, rozsudek velkého senátu ze dne 4. prosince 2007, § 81).

Soud proto dospěl k závěru, že článek 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8 je v tomto případě použitelný a že stěžovatelé mohou tvrdit, že byli v relevantně podobné situaci jako odsouzení vězni (srov. *Chaldeyev proti Rusku*, cit. výše, § 75).

Soud podotkl, že projednávaný případ se odlišuje od předchozích případů z této oblasti (srov. např. *Costel Gaciu proti Rumunsku*, *Varnas proti Litvě* a *Chaldeyev proti Rusku*, všechno cit. výše), a to tím, že vnitrostátní soudy posoudily ústavnost relevantního zákonného ustanovení, konkrétně § 94 odst. 5 zákona o výkonu trestu odnětí svobody, v konkrétních okolnostech každého stěžovatele. V obou případech vnitrostátní soudy po posouzení skutkového stavu dospěly k závěru, že opatření představovala přiměřený zásah do práva na rodinný život (ve vztahu k oběma stěžovateli) a že rozdílné zacházení bylo odůvodněné (ve vztahu k prvnímu stěžovateli).

Dle Soudu lze mít zato, že omezení týkající se kontaktu s okolitým světem (včetně členů rodiny), uložená během vazby, mohou sledovat legitimní cíl ve smyslu zajištění nerušeného vyšetřování trestné činnosti. Tento cíl zjevně není relevantní ve vztahu k osobám, které již byly pravomocně odsouzeny. Přesto však tato omezení musí být odůvodněná v konkrétních okolnostech daného případu.

Co se týče prvního stěžovatele, Soud konstatoval, že vnitrostátní soudy ve skutečnosti nezohlednily dopad jeho vazebního zadržení na jeho rodinný život. U druhého stěžovatele zase vnitrostátní soudy toliko v obecné rovině poznamenaly, že potřeby trestního řízení převážily nad jeho zájmy v oblasti rodinného života. Ani v jednom případě tedy vnitrostátní orgány neposoudily otázku, proč v konkrétních okolnostech stěžovatelů nelze povolit dlouhodobé intimní návštěvy.

Soud dále zohlednil i to, že v roce 2019 estonský nejvyšší soud shledal ustanovení § 94 odst. 5 zákona o výkonu trestu odnětí svobody protiústavním a *ex nunc* jej zrušil, přičemž uvedl, že v praxi vede téměř vždy k odepření možnosti rodinných návštěv osobám ve vazbě. V dalším kroku Soud posuzoval přiměřenost zásahu u každého ze stěžovatelů zvlášť.

a) První stěžovatel

Soud připustil, že v případě prvního stěžovatele nebylo možné vyloučit riziko, že partnerka žijící s ním ve společné domácnosti by byla stěžovatelem využita k maření procesu shromažďování důkazů, a to i navzdory skutečnosti, že sama nebyla v řízení svědkem ani spoluobviněným (srov. rozsudek *Costel Gaciu proti Rumunsku*, cit. výše, § 60; a rozsudek *Varnas proti Litvě*, cit. výše, § 120).

Soud rovněž uznal argumentaci estonského nejvyššího soudu, dle níž věznice není institucí kompetentní rozhodnout, zda by konkrétnímu vězni měly být povoleny dlouhodobé návštěvy, a že takové rozhodnutí by tudíž mělo být přijato spíše v rámci trestního řízení. Soud také akceptoval, že dlouhodobé návštěvy mohou vzhledem ke své povaze do určité míry znamenat zvýšené riziko navádění rodinných příslušníků k tomu, aby obviněnému pomáhali mařit trestní řízení, a to zejména ve srovnání s krátkodobými návštěvami či jinými způsoby komunikace.

Zároveň však Soud podotkl, že zákaz dlouhodobých návštěv trval u prvního stěžovatele i poté, co u něj státní zastupitelství postupně zrušilo všechna ostatní omezení kontaktu a komunikace, včetně té s osobami zadrženými v rámci téhož trestního řízení. Nejvyšší soud především nevysvětlil, proč údajně

zvýšené riziko spojené s dlouhodobými návštěvami bez dozoru bylo takového rozsahu, aby odůvodňovalo jejich zákaz po dobu přibližně dvou let poté, co byla všechna ostatní omezení styku a komunikace zrušena. Soud poznamenal, že význam relevantního odůvodnění pro takové omezení roste s ubíhajícím časem, který osoba stráví ve vyšetřovací vazbě.

Ve světle uvedeného Soud uzavřel, že zákaz přijímání dlouhodobých návštěv nebyl v případě prvního stěžovatele rozumně odůvodněn. Na závěru Soudu nic nezměnila ani možnost prvního stěžovatele přijímat krátkodobé návštěvy a být v kontaktu se svou rodinou prostřednictvím dopisů, balíčků a telefonátů. Soud tudíž konstatoval, že došlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

b) Druhý stěžovatel

V případě druhého stěžovatele jeho partnerka podle všeho nebyla v dané trestné věci svědkem ani spoluobviněným, ani u ní neexistovalo podezření ohledně zapojení do jiné trestné činnosti. Z odůvodnění rozhodnutí nejvyššího soudu se jeví, že zákaz dlouhodobých návštěv měl zabránit stěžovateli v páčání další trestné činnosti a že riziko ovlivňování průběhu trestního řízení bylo odvozeno od povahy vznesených obvinění. Žádné jiné důvody pro závěr, že by mohlo dojít k maření trestního řízení partnerkou druhého stěžovatele, nebyly uvedeny.

Dle Soudu tedy v daném případě nejvyšší soud neposkytl dostatečné důvody, které by ospravedlnily úplné zbavení druhého stěžovatele možnosti dlouhodobých návštěv po celou dobu jeho vyšetřovací vazby. Podotkl, že zákaz dlouhodobých návštěv navíc trval i poté, co soudy postupně zrušily ostatní omezení styku a komunikace, tj. přibližně ještě rok a deset měsíců. Navíc nejvyšší soud nevysvětlil, jakým způsobem cíl zabránění stěžovateli, aby páchal další trestné činy související s drogami, odůvodňoval nemožnost dlouhodobých návštěv jeho partnerky. Ve vnitrostátním řízení nebylo tvrzeno, že by stěžovatelova partnerka byla v minulosti zapojena do takové trestné činnosti, ani že by se do ní pravděpodobně mohla zapojit během pobytu stěžovatele ve vazbě.

Na základě výše uvedeného Soud konstatoval, že zákaz přijímání dlouhodobých návštěv nebyl v případě druhého stěžovatele odůvodněn. Na tomto závěru Soudu nic neměnil ani čas podání jeho žádosti o dlouhodobou návštěvu v pozdější fázi vyšetřovací vazby, přestože mu bylo v té době umožněno přijímat krátkodobé návštěvy a být v kontaktu s rodinou prostřednictvím dopisů, balíčků či telefonních hovorů. Soud uzavřel, že i v případě druhého stěžovatele došlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.